

บทที่ ๔

สรุปและข้อเสนอแนะ

๔.๑ สรุป

การศึกษาการเลือกสาขาเศรษฐกิจที่สำคัญในการพัฒนาอุตสาหกรรมไทยนั้น ได้อาศัยหลักทฤษฎีของ Hirschman เกี่ยวกับการกลุ่ตของการพัฒนาแบบไม่สมดุล โดยเชื่อว่าการพัฒนาประเทศให้เจริญเติบโตนั้นควรเลือกเฉพาะอุตสาหกรรมที่สำคัญ ๆ เป็นตัวนำที่ก่อให้เกิดการเชื่อมโยงไปสู่สาขาเศรษฐกิจอื่น ๆ ซึ่งกลุ่ตการพัฒนาที่จำเป็นจะต้องมีการเลือกอุตสาหกรรมก่อนหลังก็คือ การวัดผลกระทบต่อเนื่อง ในการศึกษาวิเคราะห์โครงสร้างของเศรษฐกิจโดยอาศัยวิธีการวัดผลกระทบต่อเนื่องนั้นได้ใช้ตารางปัจจัยการผลิตปี พ.ศ. ๒๕๑๔ มาวิเคราะห์ และในการวิเคราะห์นี้ได้ศึกษาผลกระทบต่อเนื่อง ๓ ด้านด้วยกันคือผลกระทบต่อเนื่องของการจ้างงาน (Matrix N) ผลกระทบต่อเนื่องของรายได้หรือมูลค่าเพิ่ม (Matrix Y) และผลกระทบต่อเนื่องของการใช้หรือประหยัดเงินตราต่างประเทศ (Matrix F) เพื่อเป็นแนวทางช่วยตัดสินใจในการลงทุนหรือให้การส่งเสริมอุตสาหกรรมที่ให้ผลกระทบต่อเนื่องไปทางด้านหน้าและด้านหลังสูง ($U_i > 1, U_j > 1$) และมีค่าของสัมประสิทธิ์การกระจายต่ำ (Low V_i, V_j) โดยเลือกมาศึกษาเฉพาะ ๔๐ อุตสาหกรรมที่อยู่ในลำดับสูง (Rank) จาก ๑๔๐ อุตสาหกรรม ส่วนอุตสาหกรรมอื่น ๆ ที่ไม่เลือกมาพิจารณานั้นก็อาจมีความสำคัญ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับการศึกษาที่แตกต่างกันออกไปแต่ละกรณี ซึ่งเราพอสรุปได้ดังนี้ :-

- ๑) ผลกระทบต่อเนื่องของการจ้างงานของอุตสาหกรรมที่สำคัญ (Matrix N) ทั้งผลกระทบต่อเนื่องไปทางด้านหน้าและด้านหลังสูง (High forward and backward linkage effect) อุตสาหกรรมที่สำคัญ (Key industries) ได้แก่ กิจการขายปลีก ขายส่ง กิจการพวกรบริการ เช่น ภัตตาคารและไนท์คลับ กิจการโรงแรม การศึกษา

บริหารรัฐกิจ กิจการธนาคาร โรงพยาบาล การขนส่งผู้โดยสาร การขนส่งทางน้ำในประเทศ การบริการส่วนบุคคล และการก่อสร้างที่อยู่อาศัย เฉพาะสาขาอุตสาหกรรม เช่น โรงสีข้าว โรงฆ่าสัตว์ น้ำตาล ซึ่งอยู่ในหมวดแปรรูปอาหาร ส่วนในหมวดสิ่งทอ เช่น การทอ กิจการอื่น ๆ เช่น ข้าว

๒) ผลกระทบต่อเนื่องของรายได้ (Matrix Y) ของอุตสาหกรรมที่สำคัญทั้งผลกระทบต่อเนื่องไปทางด้านหน้าและหลังสูง (High forward and backward linkage effect) อุตสาหกรรมที่สำคัญได้แก่ กิจการขายส่งขายปลีก กิจการภัตตาคารและไนท์คลับ โรงแรม ธนาคาร กิจการเกี่ยวกับหลักทรัพย์ ข้าว ผักและผลไม้ สุกร การประมงในทะเล การขนส่งสินค้า การขนส่งผู้โดยสาร การก่อสร้าง (ยกเว้นที่อยู่อาศัย) และกิจการอุตสาหกรรมหมวดแปรรูปอาหาร เช่น อาหารสัตว์ โรงฆ่าสัตว์ โรงสีข้าว หมวดเครื่องคัมและยาสูบ เช่น สุราและแอลกอฮอล์ หมวดสิ่งทอ เช่น การถัก ผลิตภัณฑ์เครื่องแต่งกาย (ยกเว้นรองเท้า ถุงเท้า)

๓) ผลกระทบต่อเนื่องของการส่งออกสุทธิ (Matrix F) ของอุตสาหกรรมที่สำคัญ (Key industries) ทั้งผลกระทบต่อเนื่องไปทางด้านหน้าและด้านหลังสูง (High forward and backward linkage effect) อุตสาหกรรมที่สำคัญได้แก่ กิจการขายปลีกขายส่ง ข้าวโพด ถั่วต่าง ๆ ปอ ข้าวฟ่างต่าง ๆ กิจการโรงแรม ภัตตาคารและไนท์คลับ กิจการอุตสาหกรรม หมวดแปรรูปอาหาร เช่น น้ำตาล ผลิตภัณฑ์แปรรูปมันสำปะหลัง ผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำเค็มกระป๋อง โรงฆ่าสัตว์ ผลิตภัณฑ์ผักและผลไม้กระป๋อง โรงสีข้าว หมวดเครื่องคัม ยาสูบ เช่น สุราและพวกแอลกอฮอล์ การแปรรูปยาสูบ หมวดสิ่งทอ เช่น กระสอบ เชือก หมวดผลิตภัณฑ์ไม้ เช่น โรงเรื่อยและการแปรรูปไม้ ผลิตภัณฑ์จากไม้ และนอกจากนั้น เช่น ยางแผ่น สินแร่ทั้งสะเต็น สินค้าอุตสาหกรรมอื่น ๆ (ปากกา) โลหะที่ไม่ใช่เหล็ก

๔) ผลกระทบต่อเนื่องของอุตสาหกรรมที่สำคัญทั้งผลกระทบต่อเนื่องไปทางด้านหน้าและด้านหลังสูงที่สอดคล้องกันทั้ง ๓ ด้าน ได้แก่ กิจการขายส่งขายปลีก กิจการโรงแรม ภัตตาคารและไนท์คลับ โรงสีข้าว โรงฆ่าสัตว์ สาขาเศรษฐกิจเหล่านี้จัดว่าเป็นอุตสาหกรรมที่สำคัญ (key industries) ของเศรษฐกิจได้ในแง่ของการดูผลกระทบต่อเนื่อง

๔) ผลกระทบต่อเนื่องของอุตสาหกรรมที่สำคัญ ๆ เฉพาะผลกระทบต่อเนื่องไปทางด้านหน้าสูงของทั้ง ๓ ด้าน ที่สอดคล้องกัน อุตสาหกรรมที่สำคัญ (key industries) ได้แก่ กิจการขายปลีกขายส่ง การขนส่งสินค้า โรงสีข้าว และภัตตาคารและไนท์คลับ

๖) ผลกระทบต่อเนื่องของอุตสาหกรรมที่สำคัญ (key industries) โดยเฉพาะผลกระทบต่อเนื่องไปทางด้านหลังสูงของทั้ง ๓ ด้าน ที่สอดคล้องกัน ได้แก่ สาขากิจการขนส่ง ภัตตาคารและไนท์คลับ กิจการพวกอุตสาหกรรมแปรรูปอาหาร เช่น โรงสีข้าว ผลิตภัณฑ์พวกแป้ง ก๋วยเตี๋ยว บะหมี่ โรงฆ่าสัตว์ ผลิตภัณฑ์ขนมปัง (Bakery Products)

๔.๒ ข้อสังเกตเกี่ยวกับนโยบายการส่งเสริมอุตสาหกรรมในระยะที่ผ่านมา

ตารางที่ ๑๔ แสดงผลกระทบต่อเนื่องของอุตสาหกรรมที่รัฐให้การส่งเสริมการผลิตขึ้นภายในประเทศในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๑๘-๒๕๒๑ โดยเลือกมาเป็นตัวอย่างเพียง ๑๓ อุตสาหกรรมเท่านั้น คืออุตสาหกรรมผลิตนมข้นหวาน อุตสาหกรรมน้ำมันพืช ผลิตภัณฑ์แป้งหลังอัดเม็ด น้ำแข็งเกล็ด อุตสาหกรรมสิ่งทอ เครื่องปั้นดินเผา ซีเมนต์ อุตสาหกรรมประกอบเครื่องจักรที่ใช้ในการกลึงกรรม เครื่องใช้ไฟฟ้าในบ้าน เครื่องประดับหรือเจียรไนเพชรพลอย อุปกรณ์เครื่องเขียน (ปากกา, ดินสอ) กิจการโรงแรม การขนส่งทางเรือระหว่างประเทศ จะเห็นได้ว่าอุตสาหกรรมเหล่านี้มีผลกระทบต่อเนื่องทางด้านหน้า (U_j) ของการจ้างงาน และรายได้ดีเยี่ยม ยกเว้นอุตสาหกรรมสิ่งทอ ที่มีผลกระทบต่อเนื่องทางด้านหน้าของการจ้างงานและรายได้ในเกณฑ์สูง คือมีค่าเท่ากับ ๑.๑๔๘๓๑๔, ๐.๘๘๓๑๒๕ ตามลำดับ

อุตสาหกรรมที่มีผลกระทบต่อเนื่องทางด้านหลังของการจ้างงานสูง ($U_j > 1$) ได้แก่ เครื่องใช้ไฟฟ้าในบ้าน อุปกรณ์เครื่องเขียน กิจการโรงแรม การขนส่งทางเรือระหว่างประเทศ อุตสาหกรรมสิ่งทอ อุตสาหกรรมน้ำมันพืช

อุตสาหกรรมที่มีผลกระทบต่อเนื่องทางด้านหลังของรายได้สูง ($U_j > 1$) ได้แก่ อุตสาหกรรมน้ำมันพืช อุปกรณ์เครื่องเขียน กิจการโรงแรม อุตสาหกรรมสิ่งทอ

ส่วนผลกระทบต่อเนื่องทางด้านหน้า ($U_j > 1$) ของการใช้หรือประหยัดเงินตราต่างประเทศสุทธิ เกือบทุกอุตสาหกรรมผลกระทบต่อเนื่องทางด้านหน้าของการประหยัดเงินตราต่างประเทศสุทธิ ยกเว้น การผลิตนมข้นหวาน น้ำแข็งเกล็ด การผลิตส่วนประกอบเครื่องจักรที่ใช้ใน

การกลีกรวม อุตสาหกรรมที่มีผลกระทบต่อเบื้องทางด้านหลัง (U_j) ของการประหยัดเงินตราต่างประเทศ ได้แก่ การผลิตนมข้นหวาน น้ำมันพืช การผลิตมันสำปะหลังอัดเม็ด เครื่องใช้

ไฟฟ้าในบ้าน อุปกรณ์เครื่องเขียน กิจการโรงแรม การขนส่งทางเรือระหว่างประเทศ เครื่องประดับหรือเจียรไนเพชรพลอย เป็นต้น

จะเห็นได้ว่า ถ้าพิจารณาตามแนวคิดของ Hirschman ที่ให้ความสำคัญของผลกระทบต่อเบื้องทางด้านหลังมากกว่าด้านหน้าแล้ว อุตสาหกรรมที่ได้รับการส่งเสริมมีความเหมาะสมพอควร แม้ว่าผลกระทบต่อเบื้องไปข้างหน้าจะต่ำมาก แต่อย่างไรก็ตาม การวิเคราะห์ในที่นี้ได้ดูผลกระทบต่อเบื้อง ๓ ด้านด้วยกัน เพราะฉะนั้น อุตสาหกรรมที่ให้ผลกระทบต่อเบื้องสูงแล้ว จะต้องมีความสอดคล้องกันของผลกระทบในด้านต่าง ๆ ด้วย

ถ้าดูความสอดคล้องกันของผลกระทบต่อเบื้องในด้านหน้าที่มีสูง ($U_i > 1$) ของทั้ง ๓ ด้านแล้ว จะเห็นว่าผลกระทบทางด้านหน้าของอุตสาหกรรมที่ได้รับการส่งเสริมไม่สอดคล้องกันเลย ในกรณีของผลกระทบต่อเบื้องทางด้านหลัง (U_j) มีอุตสาหกรรมที่ได้รับการส่งเสริมเพียง ๑-๒ ประเภทที่มีผลกระทบต่อเบื้อง สอดคล้องกันทั้ง ๓ ด้าน ได้แก่ อุปกรณ์เครื่องเขียน กิจการโรงแรม (ดูรายละเอียดจากรูปที่ ๑, ๒ หน้า ๗๕) เท่านั้น

จะเห็นได้ว่า ในกรณีพิจารณาอุตสาหกรรมต่อเบื้องทั้ง ๓ ด้านแล้ว ผลกระทบต่าง ๆ ของอุตสาหกรรมที่ได้รับการส่งเสริมมีความสอดคล้องกันน้อยมาก การส่งเสริมอุตสาหกรรมที่แล้มาไม่คำนึงถึงวัตถุประสงค์ทั้ง ๓ ประการไปพร้อม ๆ กัน แต่สนองวัตถุประสงค์เฉพาะอย่างเท่านั้น เพื่อเป็นการเลือกอุตสาหกรรมที่ให้การส่งเสริมจะต้องคำนึงผลกระทบต่อเบื้องพร้อม ๆ กันทั้ง ๓ ด้าน การให้การส่งเสริมเฉพาะอย่าง เช่น ให้การส่งเสริมอุตสาหกรรมที่มีผลกระทบต่อเบื้องการจ้างงานสูง แต่มีผลกระทบต่อเบื้องของการใช้เงินตราต่างประเทศสุทธิ ซึ่งเป็น การขัดแย้งกันของวัตถุประสงค์ ดังนั้น ผู้ให้การส่งเสริมจะต้องคำนึงว่าจะให้ความสำคัญกับวัตถุประสงค์ข้อใดมากกว่าด้วย

ตารางที่ ๑๙

ผลกระทบต่อเนื่องของอุตสาหกรรมที่รัฐให้การส่งเสริมในระหว่างปี ๒๕๑๘-๒๕๒๑

รหัส	อุตสาหกรรม	Matrix N				Matrix Y				Matrix F			
		U _i	V _i	U _j	V _j	U _i	V _i	U _j	V _j	U _i	V _i	U _j	V _j
๔๔	ผลิตภัณฑ์ขนทอ	๐.๑๓๒๗๔๐	๑๒.๗๐๐๗๗๒	๐.๘๑๓๘๘๘	๖.๘๕๗๖๘๘	๐.๑๖๔๓๗๓	๑๒.๗๘๐๒๕๘	๐.๘๓๒๖๖๘	๖.๖๓๒๕๑๘	๐.๗๕๕๐๑๑	๑๒.๙๐๙๒๐๒	-๑.๕๕๙๓๑๓	-๒๐.๓๐๐๙๖๐
๔๘	น้ำมันพืช	๐.๐๖๕๕๘๖	๙.๘๘๓๙๒๕	๑.๖๕๒๗๕๙	๖.๖๕๘๐๐๕	๐.๐๕๘๙๓๐	๑๐.๖๒๘๑๓๖	๑.๗๗๐๒๕๕	๖.๒๕๕๓๖๕	-๐.๒๓๙๙๕๒	-๐.๖๖๗๐๖๘	-๔.๓๒๓๑๘๒	-๑๒.๕๙๓๐๑๒
๕๐	ผลิตภัณฑ์ปิโตรเลียม	๐.๑๕๖๕๒๕	๑๑.๗๒๕๘๑๑	๐.๕๑๙๑๕๓	๖.๐๙๕๑๕๒	๐.๑๕๖๙๑๕	๑๑.๓๐๖๘๐๐	๐.๖๕๙๙๕๑	๗.๗๑๐๐๑๑	๑๘.๐๙๖๙๓๓	-๑๑.๐๘๕๗๒๓	-๑๕.๐๕๑๓๕๖	-๑๕.๓๒๙๙๓๕
๑๐๒	ซีเมนต์	๐.๑๓๙๕๖๓	๘.๗๐๕๗๘๘	๐.๙๗๑๙๙๗	๕.๘๙๖๐๖๖	๐.๒๐๕๕๕๖	๘.๗๙๘๗๓๓	๐.๙๒๗๐๑๙	๕.๗๕๒๘๐๘	-๒.๐๒๗๐๕๕	-๘.๗๙๗๗๙๘	๙.๘๘๒๑๒๐	๑๖.๓๐๕๘๕๕
๕๗	น้ำแข็ง	๐.๑๐๒๒๕๒	๑๑.๕๕๑๗๗๕	๐.๕๑๗๖๐๐	๕.๓๒๖๕๕๗	๐.๑๗๕๘๖๘	๑๑.๕๖๖๘๕๕	๐.๕๘๒๒๑๕	๕.๖๒๕๑๑๘	๐.๑๕๓๓๙๖	๘.๙๒๕๗๓๓	๒.๐๕๗๗๓๓	๑๕.๑๕๕๑๖๗
๑๑๘	เครื่องใช้ไฟฟ้าในบ้าน	๐.๐๕๓๒๕๐	๑๒.๑๘๕๙๘๘	๑.๐๕๒๕๑๕	๗.๗๕๐๐๗๑	๐.๐๖๕๕๗๐	๑๑.๖๙๘๕๕๒	๐.๙๖๙๕๓๖	๗.๗๕๘๖๗๙	-๐.๖๐๘๖๘๘	-๑๒.๒๖๕๒๒๕	-๐.๖๙๑๓๒๘	-๕๘.๐๑๐๕๒๑
๑๓๕	อุปกรณ์เครื่องเขียน (ปากกา, ดินสอ)	๐.๑๒๐๙๕๓	๑๑.๖๙๒๑๒๕	๑.๒๕๗๗๐๗	๖.๕๙๐๕๕๐	๐.๑๒๙๘๘๐	๑๑.๕๖๓๕๐๕	๑.๒๕๓๐๓๗	๖.๑๖๗๕๓๓	-๑.๓๖๙๕๕๖	-๑๑.๗๕๖๗๘๕	-๑.๗๑๓๗๒๐	-๒๑.๖๓๑๑๕๕
๑๔๘	กิจการโรงแรม	๐.๖๕๓๒๙๖	๗.๖๕๘๙๗๕	๑.๓๑๓๒๕๙	๕.๙๑๖๕๗๕	๐.๕๕๓๙๖๘	๗.๓๓๗๕๒๑	๑.๑๘๓๕๑๓	๕.๗๕๕๑๖๙	-๗.๗๑๑๙๒๙	-๗.๖๕๘๘๙๐	-๓.๖๐๖๕๖๒	-๑๘.๕๖๒๙๖๕
๑๕๓	การขนส่งทางเรือระหว่างประเทศ	๐.๑๐๘๓๐๑	๑๓.๓๙๗๘๑๒	๑.๐๐๗๐๕๗	๕.๖๘๑๗๓๒	๐.๐๖๖๓๕๐	๑๓.๓๕๙๖๕๙	๐.๘๗๐๓๐๑	๕.๕๖๘๙๐๕	-๓.๙๖๒๗๓๘	-๑๓.๕๑๓๓๗๐	๙.๙๕๕๕๕๗	๒๐.๕๙๐๘๒๓
๑๑๓	ผลิตภัณฑ์เครื่องจักรที่ใช้ในการกลึง	๐.๐๕๘๕๗๓	๙.๕๕๖๕๕๗	๐.๙๘๕๖๓๒	๘.๑๑๘๘๐๕	๐.๐๕๕๐๕๗	๙.๓๒๙๒๑๖	๐.๙๓๖๑๐๕	๘.๒๕๕๕๘๘	๐.๙๕๑๕๖๒	๑๑.๒๐๘๕๑๒	๐.๓๐๕๐๐๓	๑๑๐.๘๒๒๕๗๕
๖๘	อุตสาหกรรมสิ่งทอ	๑.๑๕๘๓๕๑	๕.๘๑๗๘๕๖	๑.๓๘๘๗๒๑	๖.๕๑๑๑๐๐	๐.๙๘๓๑๒๕	๕.๓๒๑๕๑๕	๑.๒๐๑๓๓๕	๖.๕๘๕๓๙๙	-๓.๓๓๖๕๙๕	-๕.๓๑๗๑๗๖	๖.๗๕๓๘๘๕	๑๕.๓๒๖๕๐๕
๑๓๒	เครื่องประดับหรือเครื่องเพชรพลอย	๐.๒๐๗๖๒๑	๑๓.๓๕๑๕๓๖	๐.๖๒๐๑๙๕	๗.๑๕๓๙๑๒	๐.๓๕๑๓๙๓	๑๓.๓๘๗๕๙๗	๐.๗๑๙๕๙๗	๗.๗๒๓๗๗๕	-๒.๑๕๑๕๒๑	-๑๓.๓๘๙๖๗๗	-๒.๗๕๕๘๑๕	-๑๑.๒๖๖๕๑๕
๙๙	เครื่องปั้นดินเผา	๐.๐๓๕๙๑๐	๙.๒๙๕๐๒๘	๐.๗๑๗๘๓๗	๕.๒๑๒๕๕๙	๐.๐๓๘๙๖๓	๑๑.๓๖๖๕๘๘	๐.๖๘๖๗๘๗	๕.๐๗๗๕๒๘	-๐.๐๓๒๕๕๗	๐.๐๐๐๐๐๐	๓.๕๕๘๑๘๗	๑๕.๕๙๗๐๑๕

๔.๓ ข้อเสนอแนะ

๑) จะเห็นได้ว่าการส่งเสริมการลงทุนที่ผ่านมา ในเรื่องการกำหนดประเภทกิจการ ที่ให้การส่งเสริมยังไม่ชัดเจน เป็นการกำหนดอย่างกว้างขวางไม่ได้ลำดับความสำคัญไว้ และ การกำหนดยังขาดความเกี่ยวข้องของกิจการนั้น ๆ กับวัตถุประสงค์ของการพัฒนา การศึกษาใน ที่นี้จึงพอเป็นแนวทางที่ชัดเจนยิ่งขึ้นและตรงตามวัตถุประสงค์ของการพัฒนา คือ การเลือกส่งเสริม อุตสาหกรรมที่ให้ผลกระทบต่อเนื่องของการจ้างงานสูงในอันที่จะช่วยแก้ไขปัญหการว่างงานที่ เกิดขึ้น ส่วนนโยบายการส่งออกสุทธิในอันที่จะแสวงหารายได้ที่เป็นเงินตราต่างประเทศ เพื่อ ลดปัญหาของการขาดดุลย์การค้าที่เป็นอยู่ เพื่อเป็นแนวทางที่จะให้การส่งเสริมการส่งออกด้วย และนโยบายการเพิ่มการผลิต (value-added) เพื่อก่อให้เกิดการพัฒนาในอนาคต

๒) เมื่อกำหนดประเภทของอุตสาหกรรมให้มีทิศทางที่แน่นอนและชัดเจนแล้ว รัฐบาล ควรมีมาตรการสนับสนุนตามหลักเกณฑ์ของการให้การส่งเสริม คือการให้สิทธิประโยชน์ในการส่งเสริม การลงทุน การช่วยเหลือทางการเงิน เทคโนโลยี ภาษีอากรและระเบียบของกฎหมาย และจะ ต้องประสานแนวนโยบายให้สอดคล้องกันด้วย ในทำนองเดียวกัน สำหรับอุตสาหกรรมที่ได้รับการ ส่งเสริมอยู่แล้วนั้น หากเป็นกิจกรรมที่มีผลกระทบต่อทั้งการพิจารณายกเลิกมาตรการส่งเสริมเสีย

๓) การศึกษาวัดผลกระทบต่อเนื่อง (linkage effect) ได้ใช้ตารางปัจจัยผล ผลิตปี ๒๕๑๘ มาหาผลกระทบต่อเนื่องทั้งทางด้านหน้าและหลังนั้น ถ้าหากโครงสร้างของเศรษฐกิจ เปลี่ยนแปลงไป ย่อมทำให้การวัดผลกระทบต่อเนื่องของอุตสาหกรรมต่างๆ ทั้งผลกระทบต่อเนื่อง ไปทางด้านหน้าและด้านหลังเปลี่ยนแปลงไปด้วย ฉะนั้น นโยบายการวัดผลกระทบต่อเนื่องทั้ง ๓ ด้าน จึงใช้เป็นนโยบายระยะสั้นมากกว่าเป็นนโยบายระยะยาว เพราะในระยะยาวโครงสร้างของเศรษฐกิจอาจเปลี่ยนแปลงไป ตัวแปรต่าง ๆ ก็เปลี่ยนแปลงไปด้วย และที่สำคัญคือข้อ จำกัดของข้อสมมติฐานของการสร้างตารางปัจจัยผลผลิตเอง คือข้อสมมติที่เกี่ยวกับการใช้สัดส่วน ของปัจจัยการผลิตคงที่ วิธีแก้ไขคือการปรับปรุงตารางปัจจัยผลผลิตเป็นระยะ ๆ ไป เพื่อให้สอดคล้องกับโครงสร้างทางเศรษฐกิจในช่วงนั้น ๆ